

Biblioteka Polska POSK w Londynie jako wydawca

Biblioteka Polska w Londynie, kontakt: wojciech.klas@gmail.com

Biblioteka Polska w Londynie jest częścią składową Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego¹. Powstała ona w 1942 roku i przechodziła różne koleje losu. W okresie drugiej wojny światowej w Londynie istniały właściwie dwa polskie księgozbiory – Urzędu Oświaty i Spraw Szkolnych Rządu na Uchodźstwie oraz Funduszu Kultury Narodowej. Z ich połączenia, w 1943 roku, powstała biblioteka Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W latach 1945–1948 biblioteka funkcjonowała jako The Polish Library in London w ramach Interim Treasury Committee for Polish Questions oraz później Committee for the Education of Poles. Następnie jako Polish University College Library (1948–1953) i Biblioteka Polska (The Polish Library) pod egidą Polish University College Association Ltd. (PUCAL) w latach 1953–1967. Biblioteka Polska weszła w 1967 roku w skład wspomnianego już POSK-u. Od tej pory oficjalna nazwa londyńskiej księżnicy to Biblioteka Polska POSK w Londynie².

Biblioteka Polska w Londynie jest dosyć specyficznym typem biblioteki. Jako placówka emigracyjna gromadzi, opracowuje i udostępnia swoje zbiory. Specjalizuje się w kompletowaniu wydawnictw emigracyjnych, przyjmuje rękopisy oraz innego typu zbiory (fotografie, grafiki itd.). Tym samym odgrywa ważną rolę w zachowaniu pol-

skiego dorobku piśmienniczego w Wielkiej Brytanii. Realizuje ona zadanie biblioteki naukowej oraz publicznej. Biblioteka organizuje wystawy, dokumentuje działalność Polaków na emigracji (m.in. przez Archiwum Emigracji Osobowej im. B. O. Jeżewskiego) oraz, w ramach potrzeb i możliwości, zajmuje się działalnością wydawniczą³.

Biblioteka Polska w Londynie na przestrzeni swoich dziejów wytwarzała różnego typu materiały drukowane. Jednym z nich są druki życia społecznego, czyli tzw. DŹS-y (ulotki, plakaty, zaproszenia), skrypty⁴ (maszynopisy, wydruki komputerowe⁵, materiały powielane), wydawnictwa periodyczne, druki zwarte oraz katalogi wystaw.

O historii biblioteki najczęściej pisali ich kierownicy⁶. Są to teksty znajdujące się w skryptach, artykuły drukowane w różnych periodykach oraz wydawnictwach zwartych.

Niekoniecznie Biblioteka Polska była instytucją sprawczą lub wydawcą. Jednak przez te postaci można mówić o wpływie czy też wzajemnym przenikaniu się działań Biblioteki Polskiej i działalności popularyzatorskiej kierowników⁷.

Biblioteka Polska w Londynie na przestrzeni swoich dziejów wytwarzała różnego typu materiały drukowane

Piąty wolumin został wydany w 1995 roku w opracowaniu Zdzisława Jagodzińskiego, Mai Elżbiety Cybulskiej i Marii Danilewicz-Zielińskiej. Zebrał druki wydane w latach 1968–1971 oraz uzupełnienia od 1939 do 1967 roku.

Wydawnictwa periodyczne

Biblioteka zajmuje się publikowaniem *Bibliografii druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.* Pierwszy tom został wydany przez Polish University College Library. Publikacja przygotowana przez Janinę Zabielską otrzymała wstęp w języku angielskim, autorstwa Marii Danilewicz. Została wydana metodą powielania, w formacie A4 z liczbą siedmiuset dziesięciu stron i alfabetycznym ułożeniem pozycji bibliograficznych⁸.

Tom drugi wyszedł również metodą powielaną (mimeograph) ze wstępem Janiny Zabielskiej w języku angielskim – wolumin liczył pięćset pięćdziesiąt pięć stron oraz zawierał jednostronicową kartę nienumerowaną „Additional Information” wraz z kilkoma odnośnikami do nazwisk czy serii⁹.

Kolejny tom ukazał się już z portretem zmarłej Janiny Zabielskiej (zm. 6 czerwca 1962 roku) i słowem wstępnym Marii Danilewicz. Objął on bibliografię ponad czterech tysięcy pozycji mieszczących się na sześciuset dziewięćdziesięciu sześciu stronach. Był to ostatni wolumin drukowany w technice powielanej. Odeszła dotychczasowa redaktorka bibliografii, która bardzo zasłużyła się dla polskiego biblio-

tekarstwa informacyjnego na emigracji czy też wychodźstwa niepodległościowego i nie tak szybko przyszło Bibliotece Polskiej ją zastąpić¹⁰.

Podobnie miała się rzecz z częstotliwością ukazywania się następnych tomów. Dopiero w 1985 roku Biblioteka Polska opublikowała czwarty tom w redakcji Zdzisława Jagodzińskiego oraz opracowaniu Mai Elżbiety Cybulskiej, Marii Danilewicz-Zielińskiej i także Jagodzińskiego. Długi czas, jaki upłynął od publikacji pierwszych trzech tomów, pozwolił na uzupełnienia lat 1939–1963. Bieżący tom zarejestrował z kolei bibliografię już za lata 1964–1967. Ukazanie się kolejnego woluminu było możliwe dzięki dotacjom Fundacji Alfreda Jurzykowskiego w Nowym Jorku, Funduszu Pomocy Niezależnej Literaturze i Nauce Polskiej w Paryżu oraz pomocy Jerzego Giedroycia i Mirosława Chojeckiego¹¹.

Niemal trzy tysiące pozycji bibliograficznych (s. 1–241) zyskały nieoceniony indeks (s. 243–346). Opóźnienie w ukazaniu się kolejnego tomu było spowodowane nie tylko problemami finansowymi biblioteki, ale też reorganizacją instytucji oraz jej komputeryzacji. Opisy bibliograficzne opracowano według najnowszych standardów komputerowych ówczesnego bibliotekarstwa¹². Koszt wydania bibliografii sfinansowała Polonia Aid Foundation Trust w Londynie¹³.

Następną publikację zredagował i opracował Zdzisław Jagodziński przy wkładzie merytorycznym Krystyny Nowackiej-Chmielowiec oraz opracowaniu drukarskim Małgorzaty Litwin-Roberts, Jadwigi Szmidt i Eugenii Maresch. Tom szósty został zadedykowany Marii Danilewicz-Zielińskiej z okazji ukończenia przez nią dziewięćdziesiątych urodzin. Objął on lata 1972–1976 wraz z uzupełnieniami oraz indeksem (s. 239–339)¹⁴.

Wkrótce po tym ukazał się kolejny – siódmy tom – w opracowaniu i redakcji Zdzisława Jagodzińskiego. Tenże wolumin wydawnictwa ciągłego objął lata 1977–1982 wraz z uzupełnieniami do lat poprzednich. W korektach pomagała Jadwiga Szmidt, a komputerowym przepisywaniem tekstu zajmował się Stefan Gołębiowski. Pomoc w finansowaniu druku tego tomu ponownie przyszła ze strony Polonia Aid Foundation Trust. Postarała się o to Eugenia Maresch. Nad drukiem pieczę sprawował Tadeusz Filipowicz – dyrektor Caldra House¹⁵.

Przedostatni dotychczasowy druk bibliografii (tom ósmy) ukazał się jako uzupełnienia do poprzednich siedmiu tomów z lat 1939–1982. Opracowaniem i redakcją w większej mierze zajęł się Zdzisław Jagodziński. Po jego śmierci przygotowanie tomu do druku wzięli na siebie: Irena Mailer (przeniesienie opisów fiskalnych do systemu komputerowego), Jadwiga Szmidt (korekta), Ewa Lipniacka (pomoc w korekcie). Koszty wydania pokryła po raz kolejny Polonia Aid Foundation Trust (PAFT), a drukiem zajął się Katolicki Ośrodek Wydawniczy Veritas z Londynu¹⁶.

Ostatni wydrukowany wolumin, tom dziewiąty, ukazał się w 2003 roku i objął swym zasięgiem kolejne lata 1983–1986 wraz z uzupełnieniami za lata 1939–1982. Zredagowała i opracowała materiał przygotowywany jeszcze przez Zdzisława Jagodzińskiego następną kierowniczką Biblioteki Polskiej, Jadwiga Szmidt. Ukazał się on na trzystu sześćdziesięciu sześciu stronach wraz z opracowanymi indeksami według wzoru z poprzednich tomów¹⁷.

Bibliografia wciąż jest uzupełniana przez pracowników biblioteki, gromadzony jest również materiał do kolejnego tomu.

„Books in Polish”

Dosyć długą żywotność miał kwartalnik wydawany przez Bibliotekę Polską pod nazwą „Books in Polish or Relating to Poland”. Ukazywał się w latach 1950–1998 w redakcji Jadwigi Nowakowej, potem Jadwigi Szmidt. Rejestrował on na bieżąco druki polskie oraz Polski dotyczące. Z pierwszej informacji mieszczącej się zaraz po stronie tytułowej wyjaśniono, że pozycje te stanowią listę publikacji dodanych do polskiego zbioru bibliotecznego w podanym przedziale czasowym (za pierwsze półrocze 1950 roku)¹⁸. Pierwszy wolumin, opublikowany metodą powielania, zawierał w tytule nazwę wydawcy Polish University College Library (biblioteki mieszczącej się jeszcze w Buckingham Palace Mansions).

Inne bibliografie

Biblioteka inicjowała i merytorycznie przygotowywała różnego typu bibliografie. Nie wszystkie ukazały się jednak pod auspicjami londyńskiej księżnicy. Należą do nich: Marii Danilewicz-Zielińskiej i Jadwigi Nowakowej *Bibliography of Works by Polish Scholars and Scientists Published Outside Poland in Languages Other than Polish*, wydane przez Polskie Towarzystwo Naukowe na Obczyźnie¹⁹.

W latach 1953–1964 ukazywały się w rocznikach *The Year's Work in Modern Language Studies* opisy polskich publikacji autorstwa Marii Danilewiczowej, a poświęcony temu rozdział był zatytułowany *Polish Studies*²⁰.

Zdzisław Jagodziński przygotował w 1972 roku szesnastostronicową bibliografię *Katynia*²¹, która otrzymała znaczne rozszerzenie i wznowienie (czterdzieści osiem stron) dziesięć lat później²².

Jagodziński opracował także *Bibliografię Polaków na Wschodzie (b. ZSRR)*, którą wydali już po jego śmierci współpracownicy biblioteczni. Objęła ona wraz z indeksami pięćset dwadzieścia jeden stron²³.

Katalogi

Janina Zabielska opracowała dosyć ciekawie zatytułowaną publikację, upamiętniającą Josepha Conrada, i noszącą tytuł *Katalog wystawy zorganizowanej przez Bibliotekę Polską w Londynie w porozumieniu ze Związkiem Pisarzy Polskich na Obczyźnie dla upamiętnienia odczytu p. Johna Conrada, syna Pisarza, wygłoszonego w Instytucie Historycznym im. gen. Sikorskiego dn. 30 października 1956 roku*²⁴.

Józef Garliński uzupełnił *Centralny katalog polskiej prasy konspiracyjnej 1939–1945* opracowany przez Lucjana Dobroszyckiego²⁵, wydając dzięki Bibliotece Polskiej w Londynie własny katalog czasopism polskiej prasy podziemnej z tego okresu²⁶. Jest to w zasadzie skrypt (mimeograph) i z tego powodu wydano go jak najniższym kosztem, co przelożyło się z kolei na krótką żywotność tego typu materiału.

Maria Danilewicz razem z Genowefą Sadowską opracowały *Katalog czasopism polskich i dotyczących Polski oraz innych krajów słowiańskich, wydanych poza Polską po dniu 1 IX 1939 roku*²⁷.

Miłośnicy Conrada, dzięki wydawnictwu bibliotecznemu, z ogromną radością mogli przeglądać w 1970 roku karty z opisu kolekcji Biblioteki Polskiej POSK w Londynie, a dotyczących tego sławnego pisarza. W opracowaniu Jadwigi Nowakowej ukazały się *Conradiana w Bibliotece Polskiej w Londynie* ze wstępem Marii Danilewicz-Zielińskiej²⁸.

Danilewicz i Jagodziński w 1970 roku wydali *Katalog Wystawy Zbiorów Historycznych*²⁹. Został on przygotowany z okazji Kongresu Współczesnej Nauki i Kultury Polskiej na Obczyźnie, odbywającego się w 9–12 września 1970 roku w Londynie.

„Składem głównym” Biblioteki Polskiej, mieszczącej się jeszcze na 9 Princes Gardens, ukazał się w języku polskim i an-

gielskim katalog rysunków Jacka Malczewskiego. Za artystyczny projekt katalogu, wraz z dobraniem papieru odpowiedniej jakości, odpowiadali Bednarczykowie i ich Oficyna Poetów i Malarzy. Katalog ukazał się w ramach ekspozycji zbiorów Fundacji z Brzezia Lanckorońskich będących w depozycie Biblioteki Polskiej. Większość reprodukowanych fotografii wykonał Ludomir Danilewicz, ale autorem niektórych z nich jest również Jan Stanisław Markiewicz³⁰.

W 1977 roku wydano siedmiostronicowy katalog *Exhibition Catalogue the Polish Cartography (16th–17th Centuries) to Commemorate the Opening of the Polish Library New Premises at the Polish Social and Cultural Centre 18th–21st May 1977* ze wstępem Mieczysława Paszkiewicza³¹.

W 1991 roku biblioteka wydała pamiątkowy, bardzo ozdobny katalog, o nazwie: *Duch Narodu Polskiego. Katalog Wystawy Dwusetnej Roczniczy Konstytucji 3 Maja 1791 w opracowaniu Zdzisława Jagodzińskiego i Eugenii Maresch*³².

Ostatni katalog ukazał się w styczniu 2014 roku z okazji pięćdziesięciolecia Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego. Doktor Dobrosława Platt, obecna dyrektor BP, zajęła się historią POSK-u i Biblioteki Polskiej, prof. Jan Wiktor Sienkiewicz opracował natomiast kolekcję polskiej emigracyjnej sztuki współczesnej³³.

Publikacje zwarte

Maria Danilewiczowa przedrukowała w 1959 roku nakładem Biblioteki Polskiej (The Polish Library) odbitkę z wydawnictwa zwartej *Nauka polska na obczyźnie* (Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie), a noszącą tytuł *Biblioteka Polska w Londynie*³⁴. Opisała w niej krótką historię biblioteki i losy jej zbiorów.

Pod egidą Biblioteki Polskiej ukazała się w 1975 roku broszurka Wojciecha Zaleskiego *Dorobek gospodarczy odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej (1918–1939)*³⁵ będąca ostatnim rozdziałem z publikacji Veritatu *Tysiąc lat naszej wspólnoty* (Londyn 1961).

W ramach Stałej Konferencji Muzeów i Bibliotek Polskich na Zachodzie Biblioteka Polska opublikowała w 1983 roku zbiór artykułów pod tytułem *Międzybiblioteczne Sympozjum III*. Teksty tam zawarli: Ryszard Dembiński *Jak do tego doszło?* (s. 1–2), Józef Garliński *Autor i jego udział w rodzinach książki na emigracji* (s. 3–6), Czesław Bednarczyk *Książka krusze narzędzie* (s. 7–12), Jerzy Kulczycki *Udział księgarza w życiu książki* (s. 13–17), Maria Danilewicz-

-Zielińska *Rys historyczny Biblioteki Polskiej w Londynie w latach 1942–1973* (s. 18–23), Zdzisław Jagodziński *Biblioteka Polska w Londynie 1973–1983* (s. 27–43), Ryszard Zakrzewski *Szczególny obowiązek* (s. 35)³⁶.

Na swoje pięćdziesięciolecie Biblioteka Polska opublikowała okolicznościowy zbiór tekstów czy też artykułów oraz kilka facsimile wpisów znacześniejszych osób (np. Prymasa Polski Józefa Glempa, Mariana Hemara czy Czesława Miłosza) i fotografii (m.in. z Tadeuszem Mazowieckim, Lechem Wałęsą)³⁷. Graficznie książkę opracował Władysław R. Szomański, ozdobniki i przerywniki pochodzą natomiast od znakomitego drukarza Stanisława Gliwy. Zdjęcia ze zbiorów bibliotecznych wykonał znany w Londynie fotograf Władysław Bednarski oraz pani B. Galińska. Druk tego wydawnictwa pamiątkowego mógł dokonać się dzięki wsparciu Zbigniewa Mieczkowskiego, a techniczną stroną druku zajęła się Caldra House.

Po 1990 roku kontakty Biblioteki Polskiej z polskimi instytucjami zaczęły się intensyfikować oraz normalizować.

Możliwa stała się oficjalna współpraca i ko-
produkcja wydawnicza. Biblioteka Narodowa
razem z Biblioteką Polską w Londynie wydały
*Przewodnik po zespołach rękopisów*³⁸. Na stu
pięćdziesięciu stronach czytelnicy mogą znaleźć
informacje o zasobie archiwalnym londyńskiej
ksiąznicy.

We współpracy z Naukowym Wydawnictwem Piotrkowskim w Piotrkowie Trybunalskim (filii Instytutu Historii AŚ) Biblioteka Polska wydała *Zapiski z Rothesay 1940–1942* Stefana Mękarskiego w opracowaniu redakcyjnym Arkadiusza Adamczyka. Książka liczy pięćset dwadzieścia siedem stron (plus dwie karty nieliczbowane oraz portret). Współfinansowała ją Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie, Polonia Aid Foundation oraz Foundation Trust w Londynie³⁹.

Tom wspomnień Barbary Buczek *Ostatnia Pani na Milandzie* został opracowany i wydany w koprodukcji Biblioteki Polskiej w Londynie oraz Oficyny Wydawniczej Kucharski w Toruniu (2012) – autorka opowiada w nim historię swojego życia. Zdjęcia wpisów gości w Millandzie uzupełniają stronę ilustracyjną, podobnie jak fotografie niezwykłych postaci (m.in. gen. Władysława Andersa, gen. Józefa Hallera czy Zygmunta i Haliny Nałęczów) – jak również podobizny rodzinne, fotografie autorki i opisywanych domów czy wnętrz.

Innym druczkiem bibliotecznym jest ulotka z informacją o bibliotece *Biblioteka Polska w Londynie 1942–1967*. Czterostronicowa ulotka została wydrukowana przez Caldra House i prezentowała bibliotekę na 9 Princes Gardens.

O historii
biblioteki
najwięcej pisali
ich kierownicy

Biblioteka wydała też kilkunastostronicową broszurkę o sobie w języku angielskim⁴⁰.

„Biblioteka Polska” jako obca Bibliotece Polskiej w Londynie seria wydawnicza

Tuż po drugiej wojnie światowej, kiedy było już wiadomo, że tysiące Polaków nie wróci z wychodźstwa do komunistycznej Polski, masa Polaków zaczęła zmieniać swoje podejście do „emigracji”. Rok 1945 przyniósł również przeorientowanie myśli wydawniczej. Zaczęły wówczas ukazywać się różne wydawnictwa z nazwą „Biblioteki Polskiej”. Jeszcze w okresie wojny można było spotkać na terenie Wielkiej Brytanii takie inicjatywy jak *Książnica Polska w Glasgow* (czy też w spolszczonym „Glasgowie”), a w wersji angielskiej The Polish Library.

Nakładem „Biblioteki Polskiej w Wielkiej Brytanii”

Wydawnictwa pod nazwą Biblioteka Polska były dosyć często spotykane przed wojną, w okresie zawieruchy światowej oraz w okresie tużpowojennym. W Zjednoczonym Królestwie właśnie w tym czasie pojawiło się wydawnictwo „Biblioteki Polskiej w Wielkiej Brytanii”. Reklama prasowa z „Polski Walczącej” ogłaszała *Karmazynowy reportaż* Lubomirskiej⁴¹ jako wydawnictwo Biblioteki Polskiej w Londynie, a zamówienie i korespondencję kierowano „pod adres A. Junosza Gałęcki⁴², 95, Linden Gardens, London, W.2.”. Kolejne ogłoszenie reklamowało: „Nakładem Biblioteki Polskiej w W. Brytanii ukaza się w najbliższych dniach broszury: Stanisław Klinga: *Emigracja walczy dalej*, Karol Zbyszewski: *Polacy w Anglii*. W druku: Zbigniew Grabowski: *Gawędy o Wielkiej Brytanii*, Witold Almarski: *Dorobek lat wojny*, M. K. Dziewanowski: *Nie jesteśmy sami: o ziemiach i narodach Międzymorza* (z rysunkami Zdzisława Borysowicza)⁴³. „The Polish Library” wydało książeczki Stanisława Strońskiego: *General Sikorski's Achievement* (September 30, 1939–July 4, 1943) w 1944 roku (Glasgow) czy *The Crimean Revenge 1855–1945* w 1945 roku. Wanda Lubomska opublikowała z kolei pod nazwą wydawcy „Biblioteki Polskiej” *Karmazynowy reportaż. Z przedmową Zygmunta Nowakowskiego* (Londyn 1946)⁴⁴. Zbigniew Grabowski wydał pod auspicjami „Biblioteki Polskiej

w W. Brytanii” książkę *Gawędy o Wielkiej Brytanii* (Londyn 1946)⁴⁵, a Stanisław Klinga broszurkę *Emigracja walczy dalej* (Londyn 1946)⁴⁶. Marian Kamil Dziewanowski wydał w „Bibliotece Polskiej w W. Brytanii” książeczkę *Nie jesteśmy sami. (O krajach i narodach Międzymorza)* z rysunkami Zdzisława Borysowicza (Londyn 1947)⁴⁷, a Karol Zbyszewski publikację *Polacy w Anglii* (Londyn 1947)⁴⁸ będącą broszurką zbierającą informacje o Polakach przebywających w Anglii. Nie wchodziły one w skład serii wydawniczej Veritas („Biblioteka Polska”), Katolicki Ośrodek Wydawniczy Veritas powstał bowiem dopiero w 1947 roku, a swoją serię zaczął publikować dopiero w 1952 roku⁴⁹.

Kolejna reklama z „Polski Walczącej” rozstrzygnęła zagadkowość prawdziwej instytucji sprawczej. Otóż reklamy broszur Klingi, Zbyszewskiego, Grabowskiego, Almarskiego i Dziewanowskiego pojawiły się obok dwóch informacji: „Nakładem Biblioteki Polskiej w W. Brytanii ukazały się...” oraz „Skład Główny Orbis LTD. Knightsbridge. S.W.1”⁵⁰. Były to wydawnictwa prywatne, niezależne, niezwiązane w żaden sposób z londyńską książnicą.

Podsumowanie

Biblioteka Polska w Londynie w tym czasie zmagiała się z innego typu problemami niż działalnością wydawniczą. Zastanawiano się nad dalszym sensem jej istnienia lub jej ewentualną przyszłością. W ramach różnych instytucji przetrwała, ale zawsze miała poważne problemy ekonomiczne. To też wpływało na faktycznego wydawcę. Biblioteka Polska najczęściej partycypowała w edycjach tylko merytorycznie, zostawiając tytuł wydawniczy instytucji lub osobie dokonującej wkładu pieniężnego.

W podsumowaniu tych kilkudziesięciu wydawniczych lat Biblioteki Polskiej można zauważyć, że nigdy nie była to główna działalność biblioteki. Jedynie konieczność informacyjna decydowała o angażowaniu się biblioteki w sprawy drukarskie i wydawnicze. W latach 1942–1989 nakładano na bibliotekę misję propagowania wolnego słowa oraz informowania społeczeństwa polskiego i brytyjskiego o polskiej (emigracyjnej i niezależnej) produkcji piśmienniczej. Maria Danilewicz-Zielińska, Jadwiga Zabielska i Zdzisław Jagodziński opracowywali bibliografie, które świadczyły o potężnym dorobku intelektualnym Polaków na emigracji. Po 1989 roku wolna Polska postawiła przed Biblioteką Narodową w Warszawie także i to zadanie, wobec czego Biblioteka Polska w Londynie ograniczyła się wydawniczo do jednego tytułu ciągłego, a mianowicie *Bibliografii*

druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.

Wydawanie druków zwartych zawsze było wyjątkowe – jeśli nie były to katalogi wystaw czy jubileusze, to musiały temu towarzyszyć ważne powody wydawnicze. Najczęstszym z nich było osobiste zaangażowanie się kierowników (ostatnio dyrektora) czy pracowników biblioteki. Ich współdziałanie w publikacjach czy też merytoryczna ingerencja w tekst stwarzały sytuację „mieszania się” Biblioteki Polskiej w różnego typu wydawnictwa. Czasami wiązało się to również z finansowaniem druku, choć nie było to regułą, a nawet wyjątkiem. Pozycja ekonomiczna biblioteki nie pozwalała bowiem na nieograniczony lub choćby planowy wydatek wydawniczy. Zawsze wiązało się to z brakiem funduszy i ich trudnym pozyskiwaniem.

Po zmianach politycznych i pokoleniowych rola Biblioteki Polskiej w Londynie również się zmieniła. Obecnie jest księżniczą przechowującą dorobek piśmienniczy, ikonograficzny itp., żmudnie opracowującą zgromadzone kolekcje i zbiory, oraz miejscem obsługi emigracji polskiej w Londynie. Dzisiaj Biblioteka Polska nie prowadzi specjalnej polityki wydawniczej, lecz tylko angażuje się w najpotrzebniejsze sprawy informacyjne. Ta rola Biblioteki Polskiej pozostaje niezmienna od początku jej istnienia.

Key Words: the Polish Library POSK, London, community life, the Second World War, Polish-English connections, English-Polish connections, Polish literature

Summary: In the course of history, the Polish Library POSK in London has produced various materials such as printed matter of community life, i.e. so-called DŻS (leaflets, posters, invitations), scripts (typescripts, computer printouts, duplicated materials), periodical publications, monographs and exhibition catalogues.

The author discusses the publishing activity of the Polish Library in Polish Social and Cultural Association in London. First of all, he presents the historical and legal complexity of the working of the institution since the Second World War to the present day. Secondly, he shows its character, especially in terms of publishing matters, with some associated problems. He describes crucial periodical publications and monographs, such as scripts, bibliographies or catalogues, and discusses in detail some Polish-English and English-Polish titles as well as all publishing information concerning them. The aspect of poor quality of the scripts is emphasized and presented as the result of the Polish Library financial problems.

Second part of the article refers to the publication released in London under “the Polish Library” name. The author conducts an academic inquiry, showing his private publishing activity with the name “the Polish Library”

The publication of monographs by the Polish Library has always been extraordinary and connected with art exhibitions, jubilees or

some crucial publishing reasons. In this respect, the personal involvement of the directors or the library workers proved to be invaluable.

¹ Biblioteka Polska POSK w Londynie. Skrypty: M. Danilewicz-Zielińska, *Rys historyczny Biblioteki Polskiej w Londynie w latach 1942–1973*, Fiejó, 11 lutego 1983 roku, s. 1–7. To samo drukowane w: *Międzybiblioteczne Sympozjum III. Stała Konferencja Muzeów i Bibliotek Polskich na Zachodzie*, Londyn: Biblioteka Polska (POSK), 1983, s. 18–26.

² M. Danilewicz-Zielińska, *Biblioteka Polska w Londynie*, Londyn: Biblioteka Polska (The Polish Library), 1959, s. 1–10; Biblioteka Polska POSK w Londynie. Skrypty: M. Danilewicz-Zielińska, *Rys historyczny Biblioteki Polskiej w Londynie w latach 1942–1973*, s. 1–7. To samo drukowane w: *Stała Konferencja Muzeów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Międzybiblioteczne Sympozjum III*, Londyn: Biblioteka Polska (POSK), 1983, s. 18–26; R. Habielski, *Polski Londyn*, Wrocław 2000, s. 141–143.

³ Biblioteka Polska POSK w Londynie. Skrypty: J. Mond, *Polskie Muzea i Biblioteki poza granicami kraju (zarys referatu)*, s. 3.

⁴ Przykłady skryptów: *Alphabetical List of Periodicals Polish or Relating to Poland. Part II: Periodicals in Polish (or Other Languages). Published in Poland (1945–1983)*, London: The Polish Library, 1964 (jako suplement do wydawnictwa *Books in Polish* z 1963 roku), ss. 72 i obejmujące osiemset siedem tytułów; Z. Jagodziński, *Działalność Biblioteki Polskiej w Londynie w roku 1983*, London: Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny Biblioteka Polska, [b.d.], ss. 21; *XXIX Sesja Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Protokół. Londyn-Fawley Court, 13–16 września 2007 roku. Protokół napisała Dorota Mordanka*, Londyn: Biblioteka Polska POSK, [2007], ss. 11; J. S. Markowski, *Stała Konferencja Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie*, Londyn: Biblioteka Polska, [wydruk 2007], s. [nb. ciagle: s. 1, 16, 14, 3, 7, 1, 2a, 2b, 3a, 3b, 4a, 4b, 5, 6a, 6b, 7a, 7b, 7c, 8a, 8b, 8c, 8d, 8e, 8f, 9]; J. Mond, *Polskie Muzea i Biblioteki poza granicami kraju (zarys referatu)*, London: The Polish Library, [b.d.], ss. 8; [G. Pisarski], *Sesja Stałej Konferencji MAB na fotografiach. Fotografie pochodzą z kolekcji Biblioteki Polskiej w Londynie oraz kilka ze zbiorów Juliusza Englerta*, Londyn: [Biblioteka Polska POSK], 2007, ss. [130]; J. Gariński, *Polska prasa podziemna (1939–1945) w zbiorach londyńskich*, Londyn: Biblioteka Polska, 1962, ss. [4 nb, 9].

⁵ J. Szmidt, *Biblioteki Polskie we współczesnym Londynie*, Warszawa 1998, s. 78. Jadwiga Szmidt zanotowała dwa wydruki komputerowe „wydane” przez Bibliotekę Polską: *The Automation of Catalogue at the Polish Library to Form a Centre of Excellence as a Resource for Public Libraries* opracowane przez Ewę Lipniacką i Eugenię Maresch (Londyn 1992) oraz *National one-stop Polish Centre of Excellence* również w opracowaniu Ewy Lipniackiej i Eugenii Maresch (Londyn 1995).

⁶ Najwięcej Maria Danilewicz-Zielińska oraz Zdzisław Jagodziński.

⁷ Na przykład Danilewicz-Zielińska opracowała *Listy do Galsworthy’ego* Josepha Conrada, które wydała w londyńskim Veritasie w 1957 roku (por. J. Szmidt, *Biblioteki Polskie we współczesnym Londynie*, Warszawa 1998, s. 77), a Jagodziński *Bibliografię prac i pism gen. Mariana Kukieła* wydaną przez Polskie Towarzystwo Historyczne w Wielkiej Brytanii (Londyn 1981) jako przedruk z siedemnastego tomu „Tek Historycznych” (s. 133–245).

⁸ „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 1: *1939–1951 (No. 1–5625)*, compiled by J. Zabielska, London: Polish University College Library, 1953.

⁹ „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 2: *1952–1957 and Supplements to 1939–1951 (No. 1–4175)*, compiled by J. Zabielska, London: The Polish Library, 1959.

¹⁰ „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 3: *1958–1963 and Supplements to 1939–1957 (No. 1–5625)*, compiled by the late J. Zabielska (+1962), continued and supplemented by M. L. Danilewicz and H. Choynacka, London: The Polish Library, 1966.

¹¹ *Przedmowa*, „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 4: *1964–1967 and Supplements to 1939–1963 (No. 1–3344)*, edited by Z. Jagodziński, compiled by M. E. Cybulska, M. L. Danilewicz-Zielińska i Z. Jagodziński; London: The Polish Library Polish Social and Cultural Association, 1985; „Bibliografia druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.”, t. 4: *1964–1967 i uzupełnienia do t. 1–3 (1939–1963) (nr 1–3344)*, red. Z. Jagodziński, oprac. M. E. Cybulska, M. L. Danilewicz-Zielińska i Z. Jagodziński, Londyn: Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 1985, s. XV. Tom objął trzy tysiące trzydzieści cztery pozycje bibliograficzne na dwustu sześćdziesięciu sześciu stronach. Druk zlecono Caldera House Ltd. w Hove, Sussex.

¹² Standardy AACR2 MARC (UK) w zgodzie z zasadami IFLA.

¹³ Z. Jagodziński, *Przedmowa*, „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 5: *1968–1971 and Supplements to*

1939–1967 (No. 1–2976), edited by Z. Jagodziński, compiled by M. E. Cybulska, M. L. Danilewicz-Zielińska and Z. Jagodziński, London: The Polish Library Polish Social and Cultural Association, 1995; „Bibliografia druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.”, t. 5: 1968–1971 i uzupełnienia do t. 1–4 (1939–1967) (nr 1–2976), red. Z. Jagodziński, oprac. M. E. Cybulska, M. L. Danilewicz-Zielińska i Z. Jagodziński, Londyn: Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 1995, s. [XIII–XIV].

¹⁴ „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 6: 1972–1976 and Supplements to 1939–1976 [I] (No. 1–3184), edited and compiled by Z. Jagodziński, London: The Polish Library Polish Social and Cultural Association, 1997; „Bibliografia druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.”, t. 6: 1972–1976 i uzupełnienia do t. 1–5 (1939–1971) (nr 1–3184), oprac. i red. Z. Jagodziński, Londyn: Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 1997. Druk zlecono Caldera House Ltd. w Hove, Sussex. Na okładce i stronie przedtytułowej w angielskim tytule błęd w datowaniu suplementów – zamiast lat 1939–1971 podano niewłaściwie lata 1939–1976.

¹⁵ „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 7: 1977–1982 and Supplements to 1939–1976 (No. 1–2839), edited and compiled by Z. Jagodziński, London: The Polish Library Polish Social and Cultural Association, 2000; „Bibliografia druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.”, t. 7: 1977–1982 i uzupełnienia do t. 1–6 (1939–1971) (nr 1–2839), oprac. i red. Z. Jagodziński, Londyn: Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 2000.

¹⁶ „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 8: Supplements to 1939–1982 (No. 1–2227), edited and compiled by Z. Jagodziński, London: The Polish Library Polish Social and Cultural Association, 2001; „Bibliografia druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.”, t. 8: Uzupełnienia do tomów 1–7 (1939–1982) (nr 1–2227), oprac. i red. Z. Jagodziński, Londyn: Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 2001.

¹⁷ „Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland Published outside Poland since September 1st, 1939”, Vol. 9: 1983–1986, edited by J. Szmidi, compiled by Z. Jagodziński and J. Szmidi, London: The Polish Library Polish Social and Cultural Association, 2003; „Bibliografia druków polskich i Polski dotyczących wydanych poza Polską po 1 września 1939 r.”, t. 9: 1983–1986, red. J. Szmidi, oprac. Z. Jagodziński i J. Szmidi. Londyn: Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 2003.

¹⁸ „Books in Polish or Relating to Poland”.

¹⁹ Compiled by M. Danilewicz[owa] and J. Nowak[owa], (B. Hełczyński: *Foreword*), London: Polish Society of Arts and Sciences Abroad, 1964, ss. XVIII, 174, [2].

²⁰ *Biblioteka Polska. Działalność wydawnicza*, „Komunikat Informacyjny Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie” 1967, nr 7, s. 5.

²¹ *The Katyn Bibliography: Books and Pamphlets. Bibliografia Katynia: książki i broszury*, compiled by Z. Jagodziński, London: The Polish Library, 1972.

²² *The Katyn Bibliography: Books and Pamphlets. Bibliografia katynska: książki i broszury*, compiled by Z. Jagodziński, London: The Polish Library, Biblioteka Polska, 1982.

²³ *Bibliografia Polaków na Wschodzie (b. ZSRR)*, oprac. Z. Jagodziński, red. J. Szmidi, korekta S. Dobrzelewski, G. Pisarski i J. Szmidi, tłum. E. Lipniacka, Biblioteka Polska, Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, London 2006; *Bibliography of Poles in Russia (the Former USSR)*, compiled by Z. Jagodziński, edited by J. Szmidi, corrected by S. Dobrzelewski, G. Pisarski and J. Szmidi, translated by E. Lipniacka, The Polish Library, Polish Social and Cultural Association, London 2006.

²⁴ Londyn 1956, ss. [4] 24.

²⁵ *Centralny katalog polskiej prasy konspiracyjnej 1939–1945*, oprac. L. Dobroszycki, przy współudziale W. Kiedrzyńskiej, pod kier. nauk. S. Płoskiego, Warszawa 1962.

²⁶ J. Garliński, *Zestawienie czasopism i numerów polskiej prasy podziemnej (1939–1945), których nie zawiera „Katalog prasy konspiracyjnej, 1939–1945”, wydany w Kraju w roku 1962 w opracowaniu [Lucjana] Dobroszyckiego, a które znajdują się w zbiorach londyńskich Biblioteki Polskiej (B.P.), Polish Research Centre (P.R.C.) i Studium Polski Podziemnej (S.P.P.)*, Londyn: Biblioteka Polska, 1962, ss. 9 [1]. Tytuł na okładce: *Polska prasa podziemna (1939–1945) w zbiorach londyńskich*.

²⁷ *Catalogue of Periodicals in Polish or Relating to Poland and Other Slavonic Countries Published Outside Poland since September 1st 1939*, compiled by M. Danilewicz and G. Sadowska, London: The Polish Library, 1964 (75 leaves; mimeographed) oraz wydanie drugie: compiled by M. Danilewicz and B. Jabłońska, London: The Polish Library, 1971 (126 leaves).

²⁸ *The Joseph Conrad Collection in the Polish Library in London: Catalogue (Nos 1–399)*, by J. Nowak[owa], preface by M. L. Danilewicz[owa], London: The Polish Library, 1970, ss. 59 [1]. Druga strona tytułowa po polsku: *Conradiana w Bibliotece Polskiej w Londynie*.

²⁹ M. Danilewicz, Z. Jagodziński, *Katalog Wystawy Zbiorów Historycznych [z okazji Kongresu Współczesnej Nauki i Kultury Polskiej na Obczyźnie (Londyn, 9–12 IX 1970)]*, Londyn: Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 1970, ss. 63 [1].

³⁰ *Jacek Malczewski w Azji Mniejszej i Rozdole*, wstępem zaopatrzył i katalog opracował M. Paszkiewicz, Skład Główny Biblioteka Polska, Londyn 1972, printed in Great Britain by Poets' and Painters' Press, 146 Bridge Arch, Sutton Walk, London, S.E.1 8XU; *Jacek Malczewski in Asia Minor and in Rozdole*, compiled with an introduction by M. Paszkiewicz, The Polish Library, London 1972.

³¹ London: [The Polish Library], 1977.

³² Londyn: Biblioteka Polska, Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 1991.

³³ D. Platt, J. W. Sienkiewicz, *Wspólny wysiłek – wspólny sukces. 50 lat POSKu. Wystawa. Community Effort, Community Achievement. 50 years of POSK. Exhibition*, Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, Biblioteka Polska POSK w Londynie [2014]. Polish Social and Cultural Association Ltd., The Polish Library POSK in London, [2014].

³⁴ M. Danilewiczowa, *Biblioteka Polska w Londynie*, Londyn: Biblioteka Polska (The Polish Library), 1959, ss. 12 [1].

³⁵ W. Zaleski, *Dorobek gospodarczy odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej (1918–1939)*, Londyn: Biblioteka Polska, 1975, ss. 57; *Wydawnictwa Biblioteki Polskiej w Londynie*, w: *Biblioteka Polska w Londynie 1942–1992: sine litteris mors*, kom. red. Z. Jagodziński et al., Londyn: Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, 1993, s. 119. Publikację wydano „staraniem i kosztem dr. Władysława i Barbary Zaleskich”.

³⁶ *Międzybiblioteczne Sympozjum III. Stała Konferencja Muzeów i Bibliotek Polskich na Zachodzie*, Londyn: Biblioteka Polska (POSK), 1983.

³⁷ *Biblioteka Polska w Londynie 1942–1992: sine litteris mors*, ss. 129.

³⁸ *Przewodnik po zespołach rękopisów Biblioteki Polskiej POSK w Londynie*, oprac. M. Wrede i J. Szmidi, przy współpracy M. Bocheńskiej-Chojeckiej i G. Pisarskiego, Warszawa: Biblioteka Narodowa, Londyn: Biblioteka Polska POSK, 1998.

³⁹ S. Męgarski, *Zapiski z Rothesay 1940–1942*, Londyn–Piotrków Trybunalski 2003. Na odwrocie strony tytułowej: copyright Biblioteki Polskiej Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie oraz Naukowego Wydawnictwa Piotrkowskiego w Piotrkowie Trybunalskim.

⁴⁰ *The Polish Library – 1942–1979*, London: The Polish Social and Cultural Association, 1979.

⁴¹ „Polska Walcząca” 1946, nr 8, s. 4.

⁴² Biblioteka Polska w Londynie, Archiwum Osobowe Emigracji Polskiej im. B. O. Jezewskiego, Karta: Aleksander Junosza Galecki – ur. 1912 roku w Kijowie, zm. 31 lipca 2003 roku w Londynie, pochowany w grobowcu rodzinnym na Powązkach w Warszawie. Był autorem wielu publikacji, m.in: *Oskarżam! Powieść*, Londyn 1941, *Pan się myli panie premierze*, Londyn 1942, *Nieboska tragedia*, Londyn 1944, *Naród w letargu* (b.d.), *Polish Patriots Made in Moscow*, The Library of Fighting Poland, London 1945 (redakcja The Library of Fighting Poland w rękach Wacława Śledzińskiego).

⁴³ „Polska Walcząca” 1946, nr 48, s. 3.

⁴⁴ „Bibliography”, Vol. 1, poz. 2414, s. 293, ss. 64 i portret; J. Garliński, *Reportaż czy fantazja?*, „Polska Walcząca” 1946, nr 30, s. 3. *Karmazynowy reportaż* spotkał się z miazdzącą krytyką Garlińskiego: „Na każdej stronie, w każdym niemal zdaniu, chwytają się szczegóły, które świadczą niezbitcie o tym, że autorka pisze o rzeczach, o których nie ma po prostu pojęcia”.

⁴⁵ „Bibliography”, Vol. 1, poz. 1178, s. 148, ss. 172 [1]. Jeszcze wcześniej ukazała się jego książka *Twenty Years of Polish Independence*, Polish Library, Glasgow 1944.

⁴⁶ „Bibliography”, Vol. 2, poz. 1511, s. 200, ss. 53. Broszura drukowana przez The Allen Lithographic Co. Ltd., Kirkcaldy.

⁴⁷ „Bibliography”, Vol. 1, poz. 833, s. 107, ss. 30 [1], il.

⁴⁸ „Bibliography”, Vol. 1, poz. 5467, s. 685, ss. 35.

⁴⁹ W. Plazak, *55 lat pracy w Fundacji i KOW Veritas*, w: *Katolicki Ośrodek Wydawniczy Veritas w Londynie. Niezamknięty rozdział*, studia i szkice pod red. Z. E. Wałaszewskiego i R. Moczkodana, Toruń–Londyn 2003, s. 10–11.

⁵⁰ „Polska Walcząca” 1946, nr 50, s. 12.